

kom haastelijk", op hun wijs roepen zouden: „Ga, Heere Jezus, ja ga haastelijk!" We gelooven het niet. Immers ook zij verlangen naar het oogenblik der belofte: „Wij zullen hem zien gelijk hij is", en die belofte zal ook voor hen eerst als ze uit de dood opstaan, vervuld worden. Eerst dan zullen ze, zelve in het heerlijk lichaam wandelend, hun Heiland ook in uitwendige aanschouwing, in zijn verheerlijkt lichaam toejuichen.

Ook voor hen blijft het daarom een: „Kom, Heere Jezus, kom in die volle verschijning uwer heerlijkheid, en hergeef ons ook het lichamelijke gezichtsorgaan om u in uw lichamelijke luister te aanschouwen.

Maar al toefte dit nu reeds twintig eeuwen voor wie het eerst in Jezus ontsloepen, en voor de vaders des Ouden Verbonds nogmaals veertig eeuwen, duur van tijd wordt hierbij door hen niet doorworsteld.

In het eeuwigheidsbesef blijft het: Zie, ik kom haastelijk; en hoemerk ook de Bruid op aarde nu reeds geestelijk in dat eeuwigheidsbesef leeft, hoemerk ook zij het verstaan zal, dat er geen toeven is, maar dat Jezus haastelijk op de wolken wederkomt.

Haastelijk, want er wordt geen oogenblik verzuimd. Het proces der dingen, dat zich ontplooiert, ontplooiert zich met rusteloze snelheid. De weg van dit proces moge lang zijn, maar er wordt op voortgeschreden met een haaste die roept om het einde.

Ook is het niet zoo, dat Jezus, bij zijn terugkeer naar deze aarde, zijn verlossing in het Vaderhuis verlaat, om eerst na afloop van de laatste worsteling en van het gericht, tot hen weder te keeren.

Al is het ons toch niet gegeven, in klare voorstelling het verloop en den afloop der laatste dingen voor ons te trekken, zooveel toont dan de Openbaring van Joannes toch, dat de gezaligden in het Vaderhuis niet van den Middelaar scheiden.

Het Lam werd door Joannes gezien, staande op den berg Sion en met hem de 144.000 met den naam zijns Vaders op hun voorhoofden. Ons wordt gemeld van een begin van doodoverleving, die genoemd wordt de eerste opstanding; en voor en in het gericht hooren we van gerichtstoelen die gezet worden voor de heiligen. En wel wordt hierbij gevoegd dat deze eerstelingen met name uit de martelaren zijn, zonder dat we iets naders omtrent de overigen vernemen; maar geen oogenblik ontvangt ge toch den indruk, dat uw Heiland zich van de gezaligden in den hemel afscheidt. Veeleer wijst alles er op, dat de gemeenschap met den Heiland blijft, en dat zij, die in Jezus ontsloepen zijn, van stonde aan in zijn heerlijkheid deelen.

Iets wat te opmerkelijker is, omdat Pathmos duidelijk toont, dat er aan het Teeken van den Zoon des menschen geweldige gebeurtenissen zullen voorafgaan; gebeurtenissen door een Goddelijke pauze afgebroken, eer het einde komt; en dat in die pauze de gezaligden met hun Heiland zijn.

Dat is averechts verstaan door wie de „duizend jaar" van die pauze naar menschele tijdsrekening verstaan, en van een herstel van Davids troon in het aardsche Sion droomden. Alle cijfers in de Openbaring zijn zinneloos, en ook de „duizend jaar" beduiden niets anders dan een in zichzelf afgesloten periode. Maar de pauze is er dan toch, en in die pauze is Jezus niet van de zijnen gescheiden, maar met de zijnen verenigd.

De Bruid die roept: „Kom, Heere Jezus", is dan ook niet enkel de kerk op aarde, wat geen zin zou hebben, daar rusteloos de geloovigen door den dood ten hemel ingaan, en vooral na de laatste groote vervolging, de nog overblijvende geloovigen op aarde slechts een zeer klein kuddeke zullen zijn. Neen, de Bruid van Christus is heel de kerk, die op dat oogenblik stellig voor negen en negentig honderdsten reeds in het Vaderhuis zal zijn, en slechts voor één klein honderdste nog op aarde zal vertoeven.

Het „Kom, Heere Jezus", is daarom het gebod van heel de kerk, van de machtige, reeds triomferende kerk in den hemel, en dan ook van de kleine, haast verdwijnende kerk, die nog op aarde zal zijn.

Heel die kerk nu zal, tot op het Teeken van den Zoon des menschen, wel geestelijk, maar nog geen volle, ook uitwendige gemeenschap met haar Heiland gehad hebben; en het is het heimwee, het zielsverlangen naar den dag van Jezus glorie, die de Bruid het: „Kom, Heere Jezus" op de lippen legt.

Nu zullen bij de vervulling van die zielsverlangen overgangen plaats grijpen; overgangen, die wij niet cruuselijk onderzoeken zullen, en waarop we vooral onze aardsche tijdsrekenkundige voorstellingen niet zullen toepassen. Maar overgangen dan toch. Eerst een worsteling zoo fel en heftig als er nog nimmer plaats greep. Dan een Goddelijke pauze als tot verademing, dan een binden van Satan. En dan eindelijk Satans laatste machteloos woede, en zoo het ingaan van den eindtroof.

En dat alles zullen niet alleen de geloovigen die nog op aarde zijn, medemaken, maar ook de engelen Gods, die met Christus strijden, en de gezaligden die reeds tot het Vaderhuis zijn ingegaan.

Alles één levendige eenheid, zeer zeker door conditie en staat onderscheiden, maar toch niet gescheiden, wat de eindcatastrophe zelve aanbelangt.

Slechts één trek valt hierbij in het gezicht van Pathmos niet te miskennen. Er zullen eerstelingen zijn (14 : 4).

Er is gelijkheid, in zooverre allen het eeuwige leven ontvangen, maar geen gelijkheid in graad van hemelsche eere. Zij, die om Jezus wil verlaten hebben vrouw en kinderen en akkers en goederen, zullen in het eeuwige leven daarvoor hun loon ontvangen. En vooral de martelaren die het Lam volgden, waar het ook heen ging, deze zijn gekochten uit de menschen, in hun mond is geen bedrog gevonden, en ze zijn gekocht tot eerstelingen Gode en het Lam. Uw Vader, die in de hemelen is, zou sprak Jezus reeds in de Bergrede, zal wat door u in het verborgene geworsteld en gebeden wordt, u in het openbaar vergelden.

De worsteling van de geestelijke energie in het geloof en in de liefde, slijt de diamant der ziel tot een hooger glans, die in den hemel niet wordt gedooft, maar te heerlijk zal uitblinken. Een prikkel tot volkomen toewijding aan de zaak des Heeren, dien we niet door een ijdel droom van gelijkheid mogen afstoppen.

Gelijk ge op aarde de verschillen in geloof en liefde als voor oogen ziet, zoo ook zal er een straalkreuk van heerlijkheid in de gewesten der zaligheid wezen. En het: „Kom, Heere Jezus, ja, kom haastelijk", wordt door die eerstelingen den anderen voorgedragen. Geen doodscie eentonigheid, maar rijke veelvormigheid

ook in het eeuwige leven. Niet één toon, maar een veelheid van tonen, en die allen in hemelsch schoon accoord.

Maar met het „Teeken van den Zoon des menschen" wordt dan toch aller voorloopige toestand afgebroken, voltrekt niet enkel voor hen die nog op aarde zullen zijn, maar evenzoo voor wie reeds de genietingen van het Vaderhuis smaakt.

Ook voor hen komt dan de doorbreking, ook voor hen de verhooring hunner laatste bede. De laatste worsteling, de opstanding, de dag des grooten gericht; en dan, maar ook dan eerst, het ingaan in het rijk van eeuwige glorie.

Amsterdam, 26 October 1900.

Overdracht van het Rectoraat.

Laatsteleden Zaterdag had in den Werkenden Stand te Amsterdam de overdracht van het Rectoraat aan Prof. Dr. Woltjer plaats.

De Rector, Prof. Mr. Fabius, deed deze overdracht voorafgaan door het houden van een redevoering over: *Schuld en straf*, waarvan dit verslag werd gegeven:

Spreker begon met in eene inleiding te wijzen op de noodzakelijkheid van naar beginselen te vragen; bepaaldelijk is dit thans noodig op het gebied van het strafrecht, waar een richting zoekt binnen te dringen, die alle schuld loochent, en het begrip van straf doet verloren gaan; waarom hij spreken wilde over *Schuld en Straf*.

Van schuld wil men niet weten. Met blijdschap werd begroot de crimineelanthropologische school, die de oorzaak van het misdrijf zoekt in het organisme. Ook de sociologische richting loochent schuld, daar zij in de omgeving de bron zoekt van het kwaad.

Begrijpelijk is bij dit niet willen weten van schuld dat het determinisme zeer verbreid is. Spreker ontleedde de pogingen, gedaan om determinisme en schuld te versoenen, waarvan hij de onhoudbaarheid in het licht stelde.

Voorts wees hij er op, dat men het rekenen met schuld ook pogt te bestrijden door te stellen alsof zij, die het schuldgevoel willen behouden, bedoelen in de straf zwaai en alleen de subjectieve schuld wil te drukken. Of wel door het rekenen met schuld als *farisaïsme* af te schilderen.

Wijl het begrip van schuld moet vallen, wordt ook de toerekeningsvatbaarheid geloofchend. Spreker wees daarbij er op, hoe dikwijls, als schijnbaar dit begrip wordt bewaard, inderdaad aan dezen term geheel andere beteekenis gegeven wordt.

Eveneens wordt het begrip van verantwoordelijkheid uit het strafrecht weggedrongen, hetzij men haar ontkent, of althans daarmee niet rekenen wil. Besproken werden de begrippen van verantwoordelijkheid voor het zijn; objectieve en maatschappelijke verantwoordelijkheid, die men in plaats wil stellen van de zedelijke verantwoordelijkheid voor de daad.

Het meest radicale middel om de schuld te loochenen, is de ontkenning van het kwaad. Spreker wees met name er op, hoe dit is gedaan door Lombroso in *Le Crime* en door Albrecht op het crimineelanthropologisch Congres te Rome. Zij komen zelfs tot verheerlijking van de boosheid, op de meest oppervlakkige wijze.

Wijl men van schuld niet weten wil, wordt het begrip der vergelding op verschillende wijze bestreden en moet ook het begrip van straf vervallen, als een wegens toerekenbaar kwaad verdiend en opgelegd leed.

Spreker ging na, hoe het begrip van straf reeds lang ontbrekt; wordt gemist in de theorie van Von Feuerbach, van Van Grollman, van Welcker, van Schulze, van Martini, van Hegel; ook in de verbeteringstheorie. En zoo eveneens in de heden ten dage zoo verbreide theorie van bescherming van de maatschappij.

Spreker deed uitkomen, hoe ook door de voorstanders van die beschouwing meer en meer erkend wordt dat de maatregelen tot dat doel geen straf zijn.

Voor die maatregelen wordt dan ook door de meesten in plaats van in schuld, in gevaarlijkheid de basis gezocht. En daarbij valsche lijk voorgesteld, alsof de tegenstanders alleen met het misdrijf zouden rekenen en niet met den mensch.

Spreker ging na de consequentien, waartoe komen moet, wie eigenlijk straf niet om de gepleegde daad, maar om de gevaarlijkheid, en dat dit moet leiden tot geheele onoverwerping van het strafrecht.

Ook van recht is in deze theorie eigenlijk geen sprake meer. Het belang van staat of maatschappij wordt de eenige grond van de straf, wat inderdaad staatsabsolutisme is.

De strafrechtwetenschap wordt op deze wijze deel der sociologie. Ja, de gansche rechtswetenschap gaat te loor met de beschouwing van den mensch bloot als lid der maatschappij.

Spreker eindigde met de verklaring, dat de hedendaagsche criminalistische beschouwingen in hoofdzaak reeds verkondigd zijn in het eind der vorige eeuw, en niet veel anders zijn dan vereeniging van twee of meer relatieve theoriën.

Spreker eindigde met er op te wijzen, hoe de ontkenning van schuld zich aanstonds nu den val in het Paradijs geopenbaard heeft; dat juist de Gereformeerde het best in staat is de criminaliteit te begrijpen door eenzijdig zeer degelijk met den invloed van vleesch, en bloed, en wereld te rekenen, maar daarnaast de schuld ten volle te handhaven. Ja, te leeren, dat de mensch, wel verre van de omgeving te mogen aanklagen, zelf de schuld der omgeving draagt, wijl het schepsel niet gewillig, maar om zijnenwille der ijdelheid onderworpen is.

Een strafrecht zonder schuld bedreigt het leven in het heiligste. Het verhardt den mensch tegenover zijn God, gelijk het strafrecht, op schuld gebouwd, een prediking is, die heenwijst op het recht des Heeren, wiens toorn tegen de zonde zoo groot is, dat Hij die, eer Hij ze ontfermt, liet blijven, aan zijnen lieven Zoon Jezus Christus met den bitteren en smadelijken dood des kruises gestraft heeft.

Opdat een tegelijk, die in Hem geloof, niet verdere, maar het eeuwige leven hebbe. Na de mededeeling der fata droeg spreker de rectorale waardigheid aan zijn opvolger Prof. Woltjer over.

Het onderwerp kon moeielijk actueeler zijn. Het sloot zich aan bij de debatten in de Tweede Kamer over de jongste juridische wetsontwerpen, en wees met aangrijpenden ernst op den ommekeer, dien we almeer in geheel het strafrecht tegemoet gaan.

Rijk was daarbij het overzicht van de velerlei theoriën, die waren uitgedacht, om het begrip van schuld en straf met de naturalistisch-deterministische overtuigingen, die vooral met de *Evolutie*-theorie opkwamen, te vereenigen, en niet minder rijk de aanwijzing, hoe, toen dit bleek ondoenlijk te zijn, in wilde koudheid alle zedelijke verantwoordelijkheid van den misdadiger geloofchend werd. Nu eens scherp, dan aangrijpend-ernstig, en dan weer op satirieke wijze werd de onzinnigheid van heel dit pogen aan de kaak gesteld. En eindelijk in een roerend slot de kloekle uitspraak van Gods Woord hiertegenover geplaatst, als alleen geschikt om het menscheleke besef te bevredigen.

Reeds deze uiteenzetting en critiek nam, bij snel lezen, twee en een half uur in beslag, zoodat er niet aan gedacht kon worden, om nu ook uit de Gereformeerde beginselen de door ons te belijden theorie van het strafrecht thetisch hiertegenover te stellen. Dat houden we dus nog te goed.

Want metterdaad, juist op het gebied van het strafrecht, is voor de uitwerking der Gereformeerde beginselen een schoone en ernstige taak weggelegd.

Met name toch op dit terrein hebben we oude rechten. Zij slechts herinnerd aan „Den gepredestineerden diel", om op eenmaal in te doen zien, hoe deze zelfde strijd hier te lande reeds vóór drie eeuwen gestreden is.

En dat kon niet anders. Onze belijdenis toch van de vastheid van het Raadsbesluit, niet alleen voor de goede, maar ook voor de booze daden, is, zij het ook op averechtsche wijze, tegenover het Arminianisme van voorheen, door het Determinisme onzer dagen in het gelijk gesteld.

Het verschil echter tusschen Praedestinatie en Determinisme schuilt juist daarin, dat onze vaders naast de Praedestinatie het zedelijk leven onaangetast lieten, terwijl het Determinisme der nieuwere wijsbegeerte dat juist teniet doet.

Van tweeën één dan ook. Men zal óf tot de Gereformeerde Dogmatiek en Ethiek moeten terugkeeren, óf wel alle toerekenbaarheid loochenen moeten.

Minder dan ooit kan in onze dagen de valsche leer van den vrijen Arminiaanschen wil zich staande houden.

De Ongevallenwet.

De Ongevallenwet, op wier afkondiging in het Staatsblad men over eenige maanden hoopt mag hebben, is ook voor onze kerken van beteekenis.

Tot dusver hebben ook de diaconieën onder de gevolgen van de bedrijfsongevallen niet zelden zwaar geleden.

Al moet toch dankbaar erkend, dat de groote industrie allengs gewoon was, voor de slachtoffers van zulke ongevallen, en voor hun nagelaten betrekkingen, op kleiner of ruimer schaal te zorgen, zoo was het niet met het heiliger van onze kleine werkgevers.

Niet, alsof er in de groote industrie meer hart spreekt, en alsof de kleine werkgevers zich door onbarmhartigheid kenmerkten.

Bij beide waren de mannen zonder hart en met hart dooreengemengd.

Maar dit was het verschil, dat de groote werkgevers een veel breder organisatie voor hun bedrijf hadden, en beschikten over veel groter kapitaal. Dit maakte, dat zich de ongevallen over groter aantal werklieden verdeelden; dat zij op die wijze een soort verzekering in eigen bezem konden tot stand brengen; en dat het voor-schot aan geld, dat hiertoe meermalen vereischt werd, voor hen minder bezwaar opleverde.

De kleine werkgevers daarentegen hadden slechts een enkel maal met ernstige ongevallen te kampen, doch werden, als zulk een ongeval voorkwam, zoo te effectief helpen wilden, dan ook veel dieper in de beurs aange-tast, dan de groote, en misten de mogelijkheid om in zulk geval deze posten over vele jaren om te slaan.

Wie werkte met 5 werklieden, en er dan even komen kon, werd, wilde hij bij een ernstig ongeval afdoende hulpe bieden, feitelijk gedwongen 6 werklieden sweekte te betalen, terwijl hij slechts van 5 man dienst had. En dat juist kon zoo kleine zaak niet lijden.

En nu is het wel waar, dat premiebetaling bij een verzekeringmaatschappij ook den kleinen werkgever helpen kon, zoodat hij, met voor elk zijner 5 werklieden ongeveer f 10,— sjaars premie te betalen, dat gevaar van zijn bedrijf kon afwenden; maar men vergeet niet, dat zelfs f 50 sjaars aan premie op menige kleine zaak, die nauwelijks het hoofd boven water kan houden, reeds zwaar drukt; en men bedenke vooral, hoelang, uit verkeerd begrip van Gods Raadsbesluit, juist in onze kringen tegen de deelneming aan het verzekeringsbedrijf bedenking bestond.

Eerst nu deze bedenkingen geweken zijn, en de zegen van het vereenigingswezen ook onder ons meer algemeen erkend wordt, had dit kunnen beteren. Doch dan bleef nog altoos het bezwaar bestaan, dat men zelf in zoo kleine zaak f 50 meer uitgaaf, terwijl men concurreeren moest met een anderen kleinen werkgever, die dit geld in zijn zak hield.

Doch hieraan juist zal nu een einde komen. De wet zal thans elken werkgever, groot of klein, tot het verzekeren van al zijn werkvolk tegen ongevallen verplichten. Zoo komen de uitgaven voor allen gelijk te staan en levert de concurrentie geen bedenking meer op.

Komt er dus voortaan onder de werklieden, die tot onze kerken behooren, een ernstig ongeval voor, dan zal de getroffene tot aan zijn dood toe verzorgd zijn, en goed verzorgd zijn, zoo hij er het leven afbrengt. En komt hij om, dan zullen zijn weduwe, zijn

kinderen, en zelfs zijn moeder, zoo hij haar broodwinner was, althans een levensbestaan hebben.

Dit nu is voor onze Diaconieën een rechtmatige verlichting.

Het was onrecht, zoo dikwijls de ongevallen der industrie de lasten der Diaconieën kwamen verzwaren.

Gevolgen van dien aard moet het bedrijf, en moet niet de Diaconie voor haar rekening nemen.

De vraag is nu slechts, of ook die andere verlichting zal komen, die in uitzicht is gesteld door de zoo vurig begeerde Pensioen-regeling voor invalide en oude werklieden, straks door weduwen- en weezenpensioen gevolgd.

Ook die last moet van onze Diaconie worden afgeschoven. Hij hoort bij de Diaconie niet.

Iemand te gebruiken zoolang zijn kracht arbeid kan afleveren, en, als hij op is, hem aan de Diaconie te endosseeren, is onrecht.

Dit mag niet. Het is daarom van het hoogste belang, dat zoo spoedig mogelijk ook die andere regeling tot stand komt.

Dan zullen onze Diaconieën eerst vrij adem kunnen halen, en, mits ze zich dan niet weer verliepen in de oude stichting-liefhebberij, die al hun middelen uitput, zullen de middelen beschikbaar blijven, om te doen wat eigenlijk de hooge taak der Diaconieën is, om namelijk verarming onder de broederen te voorkomen, en zich op allerlei gebied als orgaan der dienende liefde in naam van den Christus Consolator aan te bieden.

Zoover zijn we nog niet. Maar mits we volhouden, zal het ook daartoe komen.

Nederlandsche usantie.

Al bleek ons, hoe de Vrije Universiteit, bij het nemen van zekere gewraakte besluiten, niet anders handelen kon, dan ze deed, omdat het Reglement, waaronder ze leeft, geen andere besluiten toeliet, — toch blijft de vraag open, waarom men dan zoodanig Reglement vaststelde.

Had dan de Vrije Universiteit, zoo laat zich vragen, het niet anders in haar Reglement kunnen schrijven, en blijft ze ook zoo niet voor den inhoud van haar Reglement verantwoordelijk?

Om nu ook deze vraag naar billijkheid te beoordeelen, dient gelet op het verschil tusschen de Nederlandsche en de Deutsche usantie te deelen opzichte.

De academische inrichting is in Duitschland zoo heel anders dan bij ons.

Onder ons is het regel, schier vaste regel, dat een student aan eenzelfde Universiteit afstudeert; in Duitschland daarentegen bestond van oudsher de gewoonte, dat eenzelfde student, in den loop van zijn academische jaren, meerdere Universiteiten bezocht.

Bij ons is het academisch jaar één geheel, in Duitschland is de cursus meest halfjaar. Men noemt dit een *semester*, en niet zelden komt het voor, dat een student aan eene of andere Universiteit slechts één *semester* vertoelt.

De idee hiervan is, dat een student in de gelegenheid moet zijn, om in den loop zijner studiejaren achtereenvolgens de colleges van de beroemdste mannen van zijn vak te volgen.

Bij ons maakt het nauwelijks verschil, wie er doceert. Het aantal studenten blijft zich meest gelijk. En zelfs toen Cobet te Leiden doceerde, kwam het den literatoren te Groningen of te Utrecht niet in de gedachten op, eens een jaar naar Leiden te gaan. Men mocht, Leiden bezoeken, eens enkele colleges van Cobet gaan bijwonen; maar zich laten inschrijven, en een cursus volgen, deed zoo goed als niemand die elders studeerde.

In Duitschland daarentegen is dat heel anders. Zoo aan eenige Universiteit een bijzonder beroemd man doceert, is men bijna zeker, dat alle studenten in zijn vak minstens een semester zich vestigen aan de Universiteit, waar hij geplaatst is, en zijn lessen volgen.

Uit de biografiën van bijna alle groote geleerden in Duitschland, kan men dan ook zien, hoe zij hun studiejaren over een reeks van Universiteiten verdeeld hebben. Alleen de armsten, die uit de beursen van één bepaalde Universiteit studeeren, moeten zich deze weelde onttogen. En evenzoo wordt er geen gebruik van gemaakt door die onwetenschappelijke studenten, welke het meer te doen is om de wilde weiden van het studentenleven, dan om de studie. Zij trekken heen, waar het studentenleven het grappigst is, en blijven daar.

Maar rekent men uitsluitend met jonge mannen als onze studenten uit Kampen, d. i. met dezulken wien het om de wetenschap in ernstige opvatting te doen is, dan geldt het bij onze oostelijke naburen als regel, dat men van Universiteit naar Universiteit trekt.

Deze omstandigheid nu is, gelijk niet anders kon, van overwegenden invloed geweest op de regeling der examina, en op die examina zelve.

Op de examina zelve, in zooverre de examina in Duitschland veel minder dan ten onzent examina in verband met het gegeven college zijn. Bij ons is dit bijna overal regel, in Duitschland kan dit niet, evenal als het zich ten onzent denken laat bij de examina voor de classis.

Maar van veel groter invloed nog was deze omstandigheid op de regeling van de examina. Waar men gedurig te doen had met studenten, die hun studietijd, geheel of gedeeltelijk, elders hadden doorgebracht, was het volstrekt onmogelijk den cisch te stellen, dan, om toegelaten te worden tot een tweede examen, het diploma van het

voorafgaand examen aan dezelfde Universiteit moest worden overgelegd.

Men kon te Heidelberg niet zeggen: „Ik laat u niet tot uw candidaats toe, of ge moet ook te Heidelberg uw propaedeutisch hebben afgelegd". Noch ook: „Ik laat u niet tot uw doctoraal toe, of ge moet te Heidelberg uw candidaats hebben gedaan". Dan toch zou men gedwongen hebben tot een afstudeeren aan de Universiteit te Heidelberg, en zou het niet geoorloofd, noch mogelijk zijn geweest, half te Heidelberg, en half b. v. te Berlijn te studeeren.

Zou men nu zeggen: „Ik laat u tot geen hooger examen toe, of ge moet een diploma overleggen, dat ge het voorafgaand examen elders hebt afgelegd"? Ook dit ging niet. Men wist toch zeer goed, dat er onder de Deutsche Universiteiten enkelen waren, die hun diploma's schier te geef uittrokken, zonder dat aan deze diploma's ook maar eenige wetenschappelijke waarde kon worden toegekend. Een algemeene regeling daarvan, gelijk in onze wet op het Hooger Onderwijs, bestond niet. Door een diploma van voorafgaand examen elders te eischen, zou men alzo genoodzaakt zijn geworden, om of ook de diploma's van deze niets-bedeutende Universiteiten te erkennen, of wel om te sorteren en een keus te doen, en te zeggen: Van die Universiteit wel, en van die Universiteit niet; wat niet ging.

De toestand zelf bracht dus met zich, dat in Duitschland de toegang tot elk examen zoo goed als geheel vrij moest blijven, en dat elke Universiteit door haar eindexamen zelf zich overtuigen moest, of de vereischte wetenschappelijke ontwikkeling aanwezig was.

De zucht om vooral veel studenten te trekken, werkte dit in de hand. De Universiteiten waren elanders concurrenten. Men moest het alzo aan de studenten, die een tijdlang kwamen studeeren, zoo gemakke-lijk mogelijk maken. En overal, waar veel studenten nitsluitend kwamen om één bepaald hoogleeraar te hooren, moest men de examens zooveel mogelijk inkrimpen, en aan de studenten de gelegenheid bieden, om zich te laten exameneeren in die bepaalde vakken, voor wier bestudeering ze waren overgekomen.

Wie dit niet in het oog houdt, zou van het wetenschappelijk karakter der Deutsche Universiteiten, dat zeer hoog staat, bij het lage van den eisch dien ze stellen, al een zeer sonderlingen indruk van laag standpunt krijgen.

Hier komt nog bij, dat men aan Deutsche Universiteiten van oudsher gewoon is, vele studenten uit den vreemde te ontvangen, thans vooral uit Rusland en Amerika. Op zulke vreemde studenten nu zijn de professoren in Duitschland altoos bijzonder gesteld geweest, omdat ze in deze vreemde studenten het gereede middel zagen, om den roem van hun geleerdheid ook in het buitenland te verbreiden. Iets wat er toe heeft medegewerkt, om vooral ten opzichte van deze studenten zoo inschikkelijk en voorkomend mogelijk te zijn. In Luik voor de natuurkundige vakken, in Zwitserland voor de medicijnen, en in Amerika voor de tandheelkunde, ziet men geheel hetzelfde. Schrijver dezes liet zelf een zijner zoons te Ann Arbor in Amerika, Michigan, studeeren, en hoewel deze hier te lande slechts drie klassen van het Zettensch gymnasium ten volle had afgevolgen, en er sinds vijf jaren verloopen waren, waarin hij aan de klassieke studien niets hoegenaamd meer gedaan had, werd hij toch voetstoots tot het volgen der colleges toegelaten.

Hier te lande daarentegen is dat alles heel anders.

Men studeert in den regel aan eenzelfde Academie af. Wie Nederlanders is, kan niet worden toegelaten, of hij moet eind-examen aan het Gymnasium, of Staats-examen gedaan hebben. Doctoraal kan men niet doen, of het candidaats-examen moet voorafgegaan zijn.

Alleen ten opzichte van vreemdelingen maakt de wet op het Hooger Onderwijs in Art. 85bis eenige uitzonderingen; uitzonderingen, die ten bate der Zuid-Afrikaansche studenten onlangs aanmerkelijk verruimd zijn.

Voor Nederlanders daarentegen bestaat in Nederland geen enkele faciliteit. De juridische studenten der Vrije Universiteit, die advocaat wenschen te worden, moeten alle examens aan een Overheids-universiteit afleggen; en er is geen sprake van, dat ze met vertoon van een diploma der Vrije Universiteit of van de School te Kampen, zouden kunnen volstaan.

Zij die, van Kampen herkomstig, aan een onzer Overheidscholen gepromoveerd zijn, hebben zich dan ook zonder bedenking aan dien regel onderworpen, en alle examens aan die openbare Hoogeschool afgelegd.

Sterk kwam dat vooral vroeger uit bij de studenten van het Athenaeum te Amsterdam. Wie te Leiden wilde promoveeren, moest te Leiden, al studeerde hij te Amsterdam, eerst zijn propaedeutisch, dan zijn candidaats, en ten slotte zijn doctoraal doen.

Studiejaren werden niet getuicht. Waar men zijn kundigheden had opgedaan, deed er niet toe. Maar van de op elkaar volgende examens kreeg niemand ontslag.

Is het dan zoo onnatuurlijk, dat de Vrije Universiteit in Nederland, ten opzichte van Nederlanders, dienzelfde regel gevolgd is, en gevoelt men niet, hoe juist een bijzondere omstandigheid hier nog bijzonderlijk toe noodzaakte?

Ze was deze.

Toen de Vrije Universiteit was opgericht, kwam er herhaaldelijk verzoek in, om toegelaten te worden tot de promotie in de Theologie van dezulken, die vroeger elders, met name aan de Theologische faculteit der Rijksacademiën, gestudeerd hadden.

Men stond dus voor de vraag, of men

de can-diplom-laten g-Kon-de Vrije-re anty-ren alh-kon af-zoek, t-elders, b-blijven-student-sprake, candida-Cural-teen st-alleen r-van a-door h-name g-teit V-geven, i-in de-van he-Venit-faculteit-Van he-Natur-of Cura-zullen.

Dat e-essien, t-bij elke-hiprop i-Toch-andere-trouwen-nog alt-overtofli-Tham-ratoren-reglemen-niet die-reden d-lingen a-dan die-de Theo-van het-kon besl

Van d-getield: Deichert-Deutsche-dezelfde-de Ver-lingen z-Kolfsaus-uitnemen

In De-Gereform-Ds. Jac. J

als dan-loof en-doen, zoo-Met dese-t-sulent van-eNedl. Da-spreekt. W-zouden w-de Ned.-ofschoon fi-en de Bell-den wij w-te doen, b-blijkt en-ook vele-formeerd-Herv. Kei-godaan leu-ten kerke-elkander e-gedaan w-kerk bij t-op Gods-lets aan g-onrecht ni-Ziet! dan-zulke prak-ergeren a-men dat o-handen te-eigenlijk d-reering en-Immers, toestand o-Synodale e-episcopalen-hand en t-kringen. En-ook oorde-ting en o-het kan n-richting o-het recht-onrecht is-vaster aan-gekleurd-1852 oorde-weer goed-dien tijd v-stendig. I-Daar komt-ware als v-kerkerd. w-Regl. niet i-predikanten-Kerk op z-lig afwijke-het eerste-dag toe, b-het beger-tweede on-erste, om-een beroep-doordat d-niet meer-over dien b-niet dat he-wil de gev-wortel ver-Modernen i-op zijn be-de meerder-heid te krij-dan desnoo-in de mee-daar hangt-is o, Ortho-varen deze-Jer vraag-lerstel van-gering, dat-de wet van

2) Vrijstel

zelfde Universi-
d. Het zeggen: „Ik
aats toe, of ge
propaedeutisch
„Ik laat u niet
moet te Heidel-
gedaan". Dan
hebben tot een
siteit te Heidel-
oorloof, noch
f te Heidelberg,
tudeeren.
laat u tot geen
ge moet een
het vooraf-
te afgelegd?"
wist toch zeer
uitsche Universi-
diploma's schier
aan deze diplo-
retenschappelijke
kend. Een alge-
kelijk in onze
rjs, bestond niet.
rfaagend examen
n alzo genood-
de diploma
de Universiteiten
sorteeren en een
n: Van die Uni-
Universiteit niet;

nacht dus met
nd de toegang
oed als geheel
dat elke Uni-
examen zelf zij
e vereischte we-
g aanwezig was.
vel studenten
hand. De Univer-
concurrenten. Men
tudenten, die een
n, zoo gemakke-
overall, waar veel
men om één be-
oren, meest men
gelijk inkrimpen,
elegenheid bieden,
teeren in die be-
hier bestudeering

g houdt, zou van
rakter der Duit-
eer hoog staat, bij
lien ze stellen, al
uk van laag stand-

men aan Deutsche
er gewoon is, vele
de te ontvangen,
en Amerika. Op
nu zijn de pro-
toos bijzonder ge-
in deze vreemde
ddel zagen, om den
d ook in het bui-
s wat er toe heeft

ten opzichte van
kkelijk en voorko-
In Luik voor de
Zwitserland voor
rika voor de tand-
hetzelfde. Schrij-
men zoons te Ann
gan, studeeren, en
slechts drie klas-
nasmus ten volle
ads vijf jaren ver-
aan de klassieke
l meer gedaan had,
tot het volgen der

tegen is dat alles

egel aan eenzelfde
derlander is, kan
of hij moet eind-
asium, of Staats-
Doctoraal kan
candidaats-examen

van vreemdelingen
Hooger Onderwijs
itzonderingen; uit-
ste der Zuid-Afri-
ings aanmerklijk

aarenteent bestaat
de faciliteit. De
Vrije Universiteit,
te worden, moeten
erheids-universiteit
sprake van, dat ze
diploma der Vrije
chool te Kampen,

herkomstig, aan
den gepromoveerd
ook zonder beden-
derwerpen, en alle
bare Hoogeschool

al vroeger uit bij
theneum te Am-
den wilde promo-
al studeerde hij te
ropaedeutisch, dan
slotte zijn docto-

geëischt. Waar
ad opgedaan, deed
de op elkaar vol-
emend outslag.
urlijk, dat de Vrije
ind, ten opzichte
den regelgevoelgd
hoe juist een bij-
er nog bijzonderlijk

siteit was opgericht,
erzoek in, om toe-
de promotie in
de vroeger elders,
sologische faculteit
tudeerd hadden.

de vraag, of men

de candidaatsdiploma's en ook de doctoraals-
diploma's van de Rijks-universiteiten zou-
laten gelden.

Kon dit niet? Was dit denkbaar? En was
de Vrije Universiteit niet veelverplicht om te
antwoorden, dat natuurlijk geen studee-
ren alhier geëischt werd, maar dat men niet
kon aflaten van den eisch tot eigen onder-
zoek, en ook voor de promotie van zulke
elders studeerenden denzelfden eisch moest
blijven stellen, die gold voor haar eigen
studenten? Van Kampen kon toen nog geen
sprake zijn, omdat daar destijds nog geen
candidaatsdiploma's werden uitgereikt.

Curatoren hebben dit standpunt dan ook
ten slotte in een Reglement vastgelegd,
alleen met dit verschil, dat naar aanleiding
van de beweging in Zuid-Afrika in 1883
door hen bepaald is, dat onder zekere, met
name genoemde omstandigheden, de facul-
teit *Venia*¹⁾ van het propaedeutisch kon
geven, maar tevens dat voor het doctoraal
in de Theologie het voorafgaand afleggen
van het candidaats verplichtend zou zijn.

Venia van het propaedeutisch is door de
faculteit dan ook herhaaldelijk gegeven.
Van het candidaats mocht zij dit niet doen.

Natuurlijk is het een heel andere vraag,
of Curatoren later dit besluit niet wijzigden
zullen.

Dat dit niet voetstoots kan, zal ieder be-
seffen, die inzicht wat plicht van zelfbehoud
bij elke concurrentie ciscit. We komen
hierop terug.

Toch zien we niet in, waarom niet een
andere regeling ware te maken, ook al ver-
trouwen we, dat een finale oplossing van de
nog altoos hangende quaestie dit eelang
overtollig zal maken.

Thans moest slechts aangetoond, wat Cu-
ratoren tot het aldus vaststellen van het
reglement bewoog; waarom onze regeling
niet die van Duitschland zijn kon; om wat
reden de wijze van behandeling van vreemde-
lingen altoos een gemakkelijker pleegt te zijn
dan die van landgenooten; en uit wat hoofde
de Theologische faculteit onder de vigueur
van het bestaande reglement, niet anders
kon besluiten dan ze deed.

Vertalingen.

Van de redevoering van Dr. A. Kuyper
getiteld: *De Evolutie*, is te Leipzig, bij
de Deichertsche Verlagsbuchhandlung, eene
Duitsche vertaling verschenen. Evenzo bij
dezelfde firma eene Duitsche vertaling van
de *Verslawing der Grenzen*. Beide vertalingen
zijn van de hand van den heer W.
Kofhaus te Radervorwald, en als vertaling
uitemend geslaagd.

Uit de Pers.

In *De Gereformeerde Kerk*, het orgaan der
Gereformeerden in de Ned. Herv. kerk, schrijft
Ds. Jac. Ertinga van Workum dit:

„Is dan in de Ned. Herv. Kerk *alles* geoor-
loofd en *alles* mogelijk? Is er dan *niet* aan te
doen, zooals de tegenpartij spottend verklaart?"
Met deze twee vragen eindigt Ds. Heineken,
consulent van Beilen, een ingezonden stuk in het
„Ned. Dagblad," waarin hij de Beiler kwestie be-
spreekt. Wat de eerste dezer vragen betreft, daarop
zouden wij wel willen antwoorden: ja *alles* is in
de Ned. Herv. Kerk geoorloofd in de praktijk,
afschoon in theorie en op grond van Gods Woord
en de Belijdenis niet. En op de tweede vraag zou-
den wij willen antwoorden: Nee, er is *niet* aan
te doen, zoolang in de praktijk *alles* mogelijk
blijkt en behalve de Modernen en Evangelischen,
ook vele Orthodoxen en misschien ook wel Gere-
formeerden juist willen, dat het zó in de Ned.
Herv. Kerk moet blijven. Hoe zal er iets aan
gedaan kunnen worden, zoolang men wil, dat in
een kerkverband de verschillende partijen bij
elkander moeten blijven? Hoe kan er iets aan
gedaan worden, zoolang men wil, dat in Christus'
kerk hij bewaar te de Belijdenis een beroep
op Gods Woord onmogelijk blijft? Hoe kan er
iets aan gedaan worden, zoolang men wil, dat het
onrecht niet ongedaan, maar bestendig wordt?
Ziet! dan kan men klagen over het onzalige van
zulke praktijken als te Beilen, dan kan men zich
ergeren aan dien elendigen partijstrijd dan kan
men dat onrechtelijke strijden, om de meerderheid
in handen te krijgen, bejammeren, maar dan moet men
eigenlijk deze dingen aanvaarden zonder murmu-
reering en zonder klacht.

Immers, dat is een natuurlijk gevolg van onzen
toestand op kerkelijk gebied, dat vloeit uit het
Synodale systeem voort, dat is een vrucht van de
episcopal-collegiale organisatie, welke men met
hand en tand vasthoudt ook zelfs in orthodoxe
kringen. Er is onrecht geschied in 1816. Hoe men
ook oordeele over de tegenwoordige bestuursinrich-
ting en over de bedoeling van Koning Willem I,
het kan niet worden ontkend, dat die bestuursin-
richting op onwetige wijze met verkrachting van
het recht der Kerk is tot stand gekomen. En dat
onrecht is in 1852 bestendig, toen de Kerk nog
vaster aan deze onwetige ingevoerde organisatie is
gekluisd. Hoe men ook over het gebeurde in
1852 oordeele, toen werd niet de fout van 1816
weer goed gemaakt, maar bestendig. En ook sinds
dien tijd wordt dit onrecht, dat niet verjaart, be-
stendig. Dit wascht al het water der zee niet af.
Daar komt nog bij, dat toen de Belijdenis als het
ware als een oud, eeuwigdurend document is inge-
kerkt, waarvan men volgens art. 11, Algem.
Regl. niet mag afwijken, maar waarvan een massa
predikanten en een nog groter massa leden der
Kerk op zeer vele, zoo niet alle, punten moedwil-
lig afwijken. Een tweede onrecht dus gevoegd bij
het eerste, en ook dit, tot op den huidigen
dag toe, bestendig met medeweten en ook naar
het begeren van zeer vele rechtzinnigen. Dat
tweede onrecht zekere mede een gevolg van het
eerste, omdat bij gravening tegen de Belijdenis
een beroep op Gods Woord onmogelijk is gemaakt
doordat de Kerk in haar meerdere vergaderingen
niet meer saam komen kan. En nu klaagt men
over dien heilloosen partijstrijd, maar men begeert
niet dat het onrecht ongedaan wordt gemaakt, men
wil de gevolgen niet van een zaak, die in den
wortel verkeerd is. Men verfoeit de pogingen van
Modernen en Evangelischen, maar wil wel straks
op zijn beurt deze onderdrukken, als men maar
de meerderheid in handen heeft. Om die meerder-
heid te krijgen en om die te behouden, grijpt men
dan denoosdelechte middelen aan, want aan het
in de meerderheid zijn is immers alles gelogen;
daar hangt het leven van de partij aan. En dat
is o. Orthonoom! die siende blind zijt voor de ge-
varen dier organisatie, mede uw schuld.

Gij vraagt niet naar recht; gij vraagt niet naar
herstel van onrecht; gij acht het zoo 't schijnt
gering, dat deze organisatie vlak in strijd is met
de wet van Christus, waar deze wijzende op de

1) Vrijstelling.

heerschappij voerders over de volken, zegt: saloo-
al het onder u niet zijn, maar zoo wie onder u
groot wil worden, die zij uw dienaar!" (Math. 20:
25.) Nog onlangs heeft Dr. Kromsigt op deze din-
gen in de Geref. Kerk gewezen. En wat niet men nu
nog bovendien? Dit, dat de Besturen, om dien
heilloosen partijstrijd een weinig in bedwang te
houden, hun macht moeten uitbreiden. Aan die
macht wordt de zelfstandigheid der Gemeenten
opgeofferd, ja ook de ambten der Kerkeraadsleden.
Zijn al de Class. Vergaderingen een caricatuur
van wat ze behoorden te zijn, ook de Kerkeraaden
worden bedreigd. Heeft het verplicht stellen van
de collecte voor noodlijdende kerken en personen
dit niet bewezen? Blijkt dit niet uit de „kwartjes-
kwestie," waarbij feitelijk de Kerkeraad in het
aannemen van lidmaten aan banden wordt gelegd
en door middel van een geldkwestie in die aan-
neming belemmerd wordt, ja ook eelang tucht
zal moeten oefenen over onwillige betalende en
misschien zal moeten weigeren aan te nemen, die
niet tot betalen willen gedwongen worden. Wij
zeggen dit niet om personen te kwetsen, maar om
op een systeem te wijzen, dat bij consequente door-
werking maakt, dat in onze Kerk alles mogelijk is
en dat hiertegen niets kan worden gedaan, zoolang
men schier van alle kaarten in deeren toestand
wenscht te blijven. En nu zegge men niet: „maar
in Beilen zijn het de Kerkvoogden, die onwillig
zijn," want dat Bestuur en Beheer zoo gescheiden
zijn, dat de Kerkvoogden het beroepswerk onge-
stoord moedwillig kunnen verhinderen. Is mede een
gevolg van onze abnormale toestanden. Kunnen
deze dingen dan niet anders worden? Ja, noodra
men, deze ellende moede, vraagt naar verlossing in
den weg van recht en gerechtigheid.

Deze zielskreet teekent.
Hier uit zich een geërgerd gemoed, dat hui-
vert bij het indenken van den ongestelijken
toestand die insloep, en den algemeenen onwil,
om met dien toestand te breken.
We verstaan dan ook het lijden van wie 't
zoo inziert, en toch er niets aan doen kan.
Wat we alleen niet verstaan is, hoe men zij
anblijke roeping voor God in de teederheid
der conscientie overwegend, het bij zulk kla-
gen laat.

Verbeeld u Luther, verbeeld u Calvin, die na
precies dezelfde klacht te hebben gevoeld, verder
geen hand hadden uitgestoken.

Officiële Berichten.

DEP. CORR. m/d H. OVERHEID.

AAN
DE GEREFORMEERDE KERKEN.
Overeenkomstig Besluit van de jongste Generale
Synode is namens de Kerken het volgende
schrijven gericht aan H. M. DE KONINGIN naar
aanleiding van Hare Verloving.

AAN
HARE MAJESTEIT
DE KONINGIN DER NEDERLANDEN.
Mevrouw!

Deputaten van de Gereformeerde Kerken
voor de Correspondentie met de Hooge Over-
heid in Nederland zijn door Uwer Majesteits
proclamatie van Hare Verloving met Zijne
Hoogheid, Hertog HENDRIK VAN MECKLEN-
BURG SCHWERIN vernast en op het hoogst
verlijd.

Zij bieden UWE MAJESTEIT en zijne Hoog-
heid, Hertog HENDRIK VAN MECKLEN-
BURG SCHWERIN, bij deze heuglijke gebeur-
tenis de eerbiedige hulde van de Gereformeerde
Kerken aan en bidden den God Uwer en onzer
Vaderen, dat zijn welgevallen op Uwe Verlo-
ving moge rusten, en Uwe echtverbintenis, onder
zijnzen omnisbaren zegen, Uw levensgeluk en het
welvaren van Kerk en Vaderland in ruime
mate bevorderlijk zij.

Deputaten voornoemd:
A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.
J. H. DONNER.
M. NOORDTJAP, Secretaris.
Kampen, 20 October 1900.

Colporteur Bijbellezer in Drente.

Deputaten voor de Inwendige Zending in
Drente hebben besloten een 3en Colporteur-
Bijbellezer aan te stellen en wenschen in ken-
nis te komen met iemand, die daartoe lust en
geschiktheid bezit. Verleischen zijn: lidmaat-
schap der Geref. kerken, goede getuigenissen
van den betrokken Kerkraad, en in staat om
een voltreisje van eenige uren te maken. Zij,
die hiervoor in aanmerking wenschen te komen,
worden uitgenoodigd hiervan uiterlijk 5 Nov.
e. k. den ondergeteekende schriftelijk kennis te
geven, die desgevraagd bereid is nadere inlich-
ting te geven.

Namens Deputaten voornoemd,
H. A. DIJKSTRA, Secr.
Diever, 19 Oct. 1900.

Classis Woerden.

De Classis Woerden, 18 Oct. 1900 vergaderd
te Alphen, heeft, onder toezicht der Prov. depu-
taten, met gunstigen uitslag peremptoer geexa-
mineerd den heer A. Koffijberg, beroepen
predikant te Zevenhoven.

Namens de Classis,
C. S. VAN DER VORT, Scriba.

Verslag van de Centrale Pastorale Conferentie.

Na de pauze komt Ds. De Jong van Dalen
het eerst aan 't woord. Hij zou game met Prof.
Wielenga willen instemmen, maar het is hem niet
duidelijk, dat in Art. 24 onzer Geloofsbelijdenis
gesproken wordt van het geloof als habitus.
Ook hij is met Dr. Schot van oordeel, dat hier
het actieve geloof op den voorgrond treedt.
Voorts wijst hij er op, dat ook den kinderen
de belofte geldt, die den volwassenen is toe-
gezegd; hij herinnert aan de woorden van Zon-
dag 27 van den Catechismus, dat hun door
Christus' bloed de verlossing van de zonden en
de Heilige Geest, die het geloof werkt, niet
minder dan aan de volwassenen toegeregt
wordt; ook wijst hij op het verband dat er
tusschen Art. 24 onzer Geloofsbelijdenis en de
leer van onzen Catechismus in zake den kinder-
doop bestaat.

Da. Sap meent, dat Prof. Wielenga uit Art. 24
een wapen wil smeden om geloof en wederge-
boorte aan het Woord te binden. Hij geloof, dat
men de wedergeboorte steeds te onderschei-
den heeft als wedergeboorte in engeren en in
ruimeren zin. Toen de Confessie werd opge-
steld, maakte men die onderscheiding niet. Van
daar dan ook, dat men zich voor beide opvat-
tingen op dit artikel beroept. Hij voor zich ge-
looft, dat men hier aan de wedergeboorte in
ruimeren zin te denken heeft. In dit artikel
wordt gehandeld over de heiligmaking.

De Voorz. legt den nadruk op het „geloof
zijnde," wat met het geloof alleen als actie moe-
lijk is overeen te brengen.

Prof. Wielenga verblijft er zich over, dat deze
quaestie in broederzin kan besproken worden.
Hij heeft ze niet gezocht, maar is er in geloof-
pen. Ds. De Jong kan hij gerust stellen, dat
hij besamt, wat door dien broeder over den

kinderdoop in 't midden gebracht werd. Even-
wel, uit de onmiddellijke werking bij de kinde-
ren mag men niet besluiten tot de onmiddell-
ijke werking bij de volwassenen. En hoe hebben
wij die onmiddellijke werking bij de kinderen
ons voor te stellen? Wil dat zeggen, dat ze een
werking is buiten alle organisch verband?
O, neen. De zaligmakende werking des Heiligen
Geestes is vastgemaakt aan de verbondsbedee-
ling der genade Gods. Ook meent hij nogmaals
te moeten opkomen tegen het gevoelen van Dr.
Schot, waardoor wedergeboorte en geloof ge-
scheiden worden. In Zondag 7 en 25 wordt
bedoeld het geloof niet als actus, maar als ha-
bitus. En dat geloof komt niet onmiddellijk,
maar middellijk tot stand. Dr. Schot scheidt te
veel, wat volgens de Schrift organisch één is.
Hij maakt de werking des H. Geestes te veel
los van de bediening des Woords.

Dr. Schot zegt: het kan niet worden volge-
houden dat de wedergeboorte tot stand komt
door middel van het Woord. De werking des
H. Geestes is zoo min aan het Woord als aan
het Sacrament gebonden. De plaatsen, die men
daarvoor bijbrengt, hebben dan ook, van na-
derbij beschouwd, geen waarde. Zij doelen ge-
woonlijk op voortzetting en ontwikkeling des
nieuwe levens, niet op de wording of totstand-
koming er van. 1 Petr. 1: 23 b.v., waar ge-
sproken wordt van het wederom geboren zijn
uit onvergankelijk zaad, kan als bewijssplaats
niet gelden, daar wij door het onvergankelijk
zaad hier den Logos hebben te verstaan. En
als we van de wedergeboorte lezen in Joh. 3,
dan kunnen we zien, dat daar van wederge-
boorte door de bediening des Woords geen
sprake is. De wedergeboorte door de bediening
des Woords is dan ook bij de jonggeborene
kinderen onmogelijk. En toch, ook deze kinde-
ren moeten in Christus gezet en daarom we-
derom geboren zijn; anders kunnen ze niet zalig
worden. De wedergeboorte in Joh. 3: 6 is de
wedergeboorte uit den H. Geest, zonder enig
middel. Wordt er gesproken van „water en
Geest," waardoor de wedergeboorte tot stand
komt, dan is dat water geen middel, maar, naar
vele uitleggers, eene aanduiding van de rein-
gende werking des Geestes, of, naar het spre-
ker meer juist toeschijnt, eene aanwijzing van
den H. Doop als het bad der wedergeboorte.
Wij hebben het hier te verstaan, gelijk de apostel
het verstaat in Rom. 6, als een door den
Doop Christus ingelijfd zijn. In de wederge-
boorte is dus niets actiefs; zij is louter eene
werking der vrijmachtige genade Gods, waar-
door we van dood levend gemaakt worden en
als zoodanig nooit anders dan onmiddellijk door
den H. Geest. Die wedergeboorte kan geschie-
den voor of onder of na het Woord, maar ook
als zij samenvalt met het Woord, is het toch
niet het Woord, dat wederbaart, maar altijd de
H. Geest en die uitsluitend en die alleen door
zijne onmiddellijke werking.

De Voorz. vraagt aan Dr. Schot: U gelooft
dus niet dat als er iemand in uwe gemeente is
die niet in potentiëlen zin wederom geboren is,
dan voor zoo iemand uw arbeid kan gezegd
worden tot wedergeboorte? Of gelooft u ook,
dat God de bediening des Woords door de wer-
king des H. Geestes kan gebruiken om doode
zondaren tot geloof en bekeering te brengen?
Dr. Schot antwoordt: ik geloof, dat de bedie-
ning des Woords alleen vruchtbaar kan zijn
wanneer de wedergeboorte in bedoelden zin aan-
wezig is.
De Voorz. kan dit niet rijmen met het Woord
en de Confessie. Het is de H. Geest, die het
geloof „in onze harten onsteekt," Art. 22, „door
het gehoor des Woords en de werking des Hei-
ligen Geestes," Art. 24. De door Dr. Schot aan-
gehaalde en niet juist uitgelegde teksten zijn
tegen hem; spreker acht het noodig dit op te
merken en, althans met enkele woorden toe te
lichten. Met het geloof, dat in Timotheüs
bedoeld P. volgens het verband, 1 Tim. 1: 5 v.v.
blijkbaar het geloof in zijn werking, die P. reeds
jaren lang had aanschouwd en zich „in gedach-
ten bracht." Aan het spreken van Jezus met
Nikodemus was, behalve prediking van Jezus
zelven en de discipelen, ook reeds voorgegaan
de prediking van Johannes den Dooper, die,
volgens Joh. 1: 7, van Jezus als het waanzichtige
Licht getuigde, opdat zij allen in Hem gelooven
souden. En wat 1 Petr. 1: 23 betreft, spreker
houdt zich aanbevolen voor een exegesisch per-
debat met Dr. Schot over deze stelling: dat
logos (Woord) aldaar niet kan betekenen het
persoonlijk Woord, zooals in Joh. 1: 1. Hij
wijst thans alleen op het onatscheidelijk ver-
band tusschen vs. 23 en 25, waar logos met een
ander woord wordt verwisseld en dit woord na-
der aangeduid wordt als „het woord dat onder
u verkondigd is."

Prof. Wielenga is er Dr. Schot dankbaar voor,
dat hij zoo duidelijk zijn gevoelen heeft gezegd:
dat de Heere zich niet van de bediening des
Woords bedient om het leven te wekken. Ook
hij acht dit in strijd met het Woord en de
Confessie.
Zijns erachtens werkt de H. Geest zalig-
makend krachtens de bediening des Verbonds
door de bediening des Woords. Joh. 3 leert
ons in de wedergeboorte het bovennatuur-
lijk en onwederstandelijk werk des H. Geestes
kennen.
Het water is hier zijns inziens ook het water
des Doops, maar staat niet los van het Woord.
Jak. 1: 18 leert ons zeer duidelijk, dat van
alle genadewerking het motief ligt in Gods
almachtigen wil, en het Woord des Evangelies
het middel is, waardoor die werking tot stand
komt. Hij waarschuwt voorzichtig te zijn, opdat
men den H. Geest niet losmaakt van de belofte
des Vaders.
Nadat Dr. Schot nog had geantwoord, dat
Jakobus daar een ander woord gebruikt dan
Petrus, was de discussie over dit vraagstuk afge-
loopen; het vraagstuk zelf acht men nog niet
te zijn opgelost.

Na eenige gedachtenwisseling wordt nu alge-
meen godgevoonden. Prof. Dr. A. Kuyper uit
te noodigen, om zijn beklend gevoelen inzake
de inwendige roeping op een volgende samen-
komst uit te zetten en te verdedigen. Om
het tegenovergesteld gevoelen in te leiden en
te verdedigen, zal Prof. Wielenga worden uit-
genoodigd.

(Wordt vervolgd.)

Buitenland.

Frankrijk. Het congres van gods-
dienstgeschiedenis op de Parijsche
tentoonstelling.
Op de wereldtentoonstelling te Chicago van
1893, werd een parlement van godsdiensten
gehouden, waardoor de ergermis gewekt werd
van allen die de Christelijke religie belijden.
Immers daar werden aanhangers van het Boe-
disme, het Parsisme enz. beschouwd als even-
zeer een „godsdienst" te vertegenwoordigen, als
de leden van verschillende Christelijke kerken,

die daar ook, helaas! aanwezig waren. Door
het houden van dit z.g. parlement, werd uitge-
sproken, dat alle vereering van hoogere wezens,
of elk hoog houden van een ideaal, met den
naam van „godsdienst" moet bestempeld wor-
den, terwijl de Christelijke religie daarmede op
éene lijn werd geplaatst. Het spreekt wel van
zelf, dat daarop scherpe critiek werd uitgeoefend,
waarvan het gevolg was, dat nadat het „parle-
ment" eenige maanden tot het verleden behoord
had, het werd uitgesproken, dat een dergelijke
samenkomst wel niet meer zou gehouden wor-
den. Ook waren de Roomsche ambtsdragers,
die aan het parlement hadden deelgenomen,
door hunne kerkelijke overheid daarover ernstig
berispt. Trouwens het feit, dat de kardinaal
Gibbons op verzoek van een comité, waarvan
een Baptistisch predikant voorzitter was, de
samenkomsten van het parlement met gebod
opende, moest tegengrijpen. En daarom
verwondert het ons niet, dat men te Parijs
geen „parlement der godsdiensten" aandurfde,
maar zich bepaalde tot het houden van een
„congres van de geschiedenis der godsdiensten."
Hoe de geschiedenis der godsdiensten een con-
gres kan houden, is ons niet bekend. Zeker
heeft men bedoeld, dat de beoefenaars van de
geschiedenis der godsdiensten zouden samenkom-
men in een congres. De wereld heeft nu althans
de voldoening, dat vertegenwoordigers van
onderscheidene Christelijke kerken, met aanhan-
gers van verschillende vormen van afgoderij,
samenkomen op voet van gelijkheid. Maar hoe-
wel wij ons hierin verblijden, is toch door het
jongste congres, dat den 2den September ge-
opend werd, de grenslijn opnieuw uitgewischt,
die de Christelijke religie van de afgoderijen van
het heidendom scheidt. Immers reeds wanneer
men het Boedisme een „godsdienst" noemt en
het niet plaatst onder de rubriek van de afgode-
rijen, doet men onrecht aan de geheel eenige
waarde van de Christelijke religie.

Er waren ongeveer 150 deelnemers, die uit
alle deelen der wereld afkomstig waren, n.l. uit
Zwitserland, Italië, Oostenrijk, België, Neder-
land, Zweden, Armenië, Indië, Canada en de
Vereenigde Staten. Opmerkelijk was het, dat de
man van het vak, de hoogleraar Max Müller,
niet aanwezig was, terwijl de Nederlandsche
hoogleraar C. P. Tiele door ziekte verhindert
was de openingsrede te houden.

Over hetgeen op het congres verhandeld werd,
kunnen wij weinig mededeelen, omdat ons daar-
omtrent zoo goed als niets werd bericht. Alleen
weten wij het een en ander omtrent een voor-
dracht van den heer Sabattier, den deken der
faculteit van Protestantische theologie te Parijs,
over „de bijbelcritic en de wetenschap van de
geschiedenis der godsdiensten."

De Hervorming schreef over die voordracht
het volgende:

„Sabattier herinnert er aan, dat de eerste
periode der bijbelcritic een dogmatisch karak-
ter droeg, en dat het optreden der nieuwere
critiek zich vaak kenmerkte door een volslagen
gemis aan historischen zin. Met Baur begon een
nieuw tijdperk, toen deze poogde de oudste
Christelijke geschriften op te nemen in een
algemeen beschrijving der historische ontwikke-
ling; en methode, die voor het Oude Testa-
ment zoo schitterend is toegepast door Reuss,
Graf en Kuenen. Wat met den Pentateuch
Daniel geschiedde, moet ook gedaan worden
voor de Evangelien. Daardoor zal het Christen-
dom komen te staan op één lijn met alle an-
dere godsdiensten. In die erkenning ligt de be-
paalde betekenis van het congres. Het deed
voor het verleden, wat Chicago deed voor het
heden, hoewel noodzakelijk langs anderen weg."

In algemeene trekken is die arbeid reeds door
Baur (+ 1860) verricht. Baur heeft een poging
gemaakt om het Christendom in zijn oorsprong
uit de geschiedenis te verklaren. Maakte het
Christendom een deel der wereldgeschiedenis
niet, dan, meende hij, moest dit, naar de onver-
anderlijke wetten van beweging en ontwikkeling
die in de geschiedenis gelden, ook uit den voor-
afgaanden toestand der menschheid en de toen
aanwezige factoren verklaard kunnen worden.
Baur vond het eigenlijke grondkarakter van het
oorspronkelijk Christendom in het Ebionitisme,
waardoor Jezus Christus alleen als godsdienst-
leenaar wordt beschouwd. Aan den apostel Paulus
komt, volgens den Tübinger hoogleraar, de
eer toe, aan het Christendom zijne univer-
salistische strekking gegeven te hebben. Er ont-
stonden in de eerste Christelijke kerk twee
partijen, de Petrinische en de Paulinische, en
uit het streven naar verzoening van de beide
partijen, wijl hij den oorsprong van een goed
deel der schriften van den Nieuw-Testamenti-
schen canon verklaren. Deze beginselen heeft
Baur toegepast bij zijne critische behandeling
van het Evangelie van Johannes en van de synop-
tische evangelien.

De Christelijke kerk, die buigt voor het
woord Gods, verworpt echter zonder enig
voorbehoud al de vondsten van eene wetenschap
die de Openbaring Gods wil laten doorgaan
voor een natuurlijk proces. Immers zij verstaat,
dat de zending van den Zoon in gelijkheid des
zondigen vleesch, — de overgave van den Enig-
geborene tot in den dood des Kruises, en dat
voor zulken die erkennen moeten, dat zij
van nature vijanden Gods zijn, — een daad
Gods is, die nooit in de gedachten van een
mensch is kunnen opklimmen.

Daarom is het duidelijk, wijl de andere
woordvoerders op het congres zich op geen
ander standpunt konden plaatsen, dat de samen-
komsten te Parijs, die nog wel in de Sorbonne
gehouden werden, geen winst konden zijn voor
de zaak der Christelijke religie. Het belangrijkste
wat dit congres bood, was wel een referaat
over de Statistiek van de aanhangers der ver-
schillende religien. Wij ontleenen daaraan het
volgende:

Europa telt 390 miljoen inwoners, waaronder
7 miljoen Mahomedanen, 7 miljoen Joden en
3 miljoen heidenen. In Amerika telt de Grieksch-
orthodoxe kerk geen aanhangers; het ziental
van de Roomsche kerk en van de Protestantische
gemeenschappen is ongeveer even groot; de
volksstammen die nog niet voor het Christen-
dom gewonnen zijn, tellen ongeveer 2 miljoen
zielen. Van Afrika is moeielijk een statistiek
op te maken. Hetzelfde is het geval met Azië.
Toch weet men, dat in Indië op de 300 miljoen
inwoners 217 aanhangers van het Bhrmanisme
en van het Hindoeïsme zijn; het Mahomedanisme
neemt sterk toe en telt aldaar 60 miljoen
zielen. Buitendien zijn er 7 miljoen Boedhisten,
3 miljoen Christenen.

Op de 370 miljoen inwoners in China zijn
900,000 Roomsche en 100,000 Protestantisch.
De meeste Chinezen vereeren hunne voorouders,
de Keizer voor zich persoonlijk is een aanhan-
ger van de leer van Confucius. Het getal
Christenen is in de laatste 13 jaren van 477 tot
555 miljoen gestegen, de Joden kwamen van
7 tot 8 miljoen, terwijl ook de aanhangers van
het Mahomedanisme sterk toenemen.

Gemengd nieuws.

Het vierde Sionistencongres werd van 13-16
Augustus te Londen gehouden. In dit congres
bomen de Joden samen, die verlangen dat Palestina
weder door de Joden bevolkt zal worden. De
vorige congressen zijn te Basel gehouden, maar het
schijnt dat de leiders vreessen dat het congres
weinig bezoekers zou trekken als men daar bleef
vergeuden; vandaar dat men besloot te Lon-
den saam te komen, ook om de Engelse Joden
voor de zaak te winnen. Al beweren de organen
der Sionieten dat de beweging krachtig toeneemt,
toch houden wij het er voor, dat haar hoogtepunt
bereikt is. Men kan geen herleving van de Joodsche
nationaliteit denken, wanneer men de zaak der
relgie er buiten wil sluiten.

„Voor Thomas à Kempis zal weldra een gedenk-
teeken te Kempen (Rijnland) worden opgericht.
Dr. Pohl, directeur van het Gymnasium te Kempen,
dat naar Thomas' naam genoemd is, heeft veel
gedaan om het leven en den arbeid van den be-
kenden mysticus zoo nauwkeurig mogelijk te be-
schrijven. Deze geleerde is ook van voornemen
om al de werken van Thomas uit te geven. Tot
hier toe was alleen zijn „Navolging van Christus"
algemeen bekend. Immers na den Bijbel is Thomas'
„Navolging" het boek dat het meest gedrukt werd,
en dat in bijna alle talen is overgezet." Dr. Pohl
heeft ook een handschrift van Thomas in zijn bezit.
Minder bekend is het dat Thomas à Kempis een
verdienstelijk componist was. In 1856 werd te
Gent een deel van de compositie van Thomas
uitgegeven door E. de Consmaker in den Mes-
sager des sciences historiques de Belgique, onder
den titel van: „Chants liturgiques de Thomas à
Kempis avec facsimilé's et planches de musique."
De muziekmeester Bernards te Kempen heeft zich
veel moeite gegeven om de toonstukken van Thomas
te leeren kennen. Een „Antiphon op de kinds-
heid van Jezus" werd onlangs door een Kempisch
koor ten gehore gebracht.

Dr. Pohl heeft ook, dat het zonder eenigen
tweifel is, dat Thomas à Kempis geboren werd
en wel in den tijd tusschen den 29sten September
1379 en 24 Juli 1380.

WINCKEL.